

Kan een land, Suriname bijvoorbeeld, failliet verklaard worden?

Een staatsfaillissement, ook wel nationaal faillissement, nationale insolventie of staatsbankroet geheten, is een situatie waarin een nationale overheid haar verplichtingen gedeeltelijk of geheel niet nakomt. Dit kan zowel door economische als politieke oorzaken komen.

Hoewel een staat soeverein is en dus niet echt failliet kan gaan zoals natuurlijke personen en private rechtspersonen in die zin dat er een procedure moet worden doorlopen, kan een staatsbankroet toch ernstige gevolgen voor de staat en diens bevolking hebben. De economische crisis die hiervan het gevolg is noemt men een (*staats*)*schulden*crisis.

De oorzaak van een staatsbankroet kan van economisch of politieke aard zijn.

Economische oorzaken

Economische staatsbankroeten worden vaak veroorzaakt door een te grote staatsschuld. Vaak kampt de overheid al langere tijd met een tekort op de [begroting](#).

Omdat bezuinigingen en [belastingverhogingen](#) leiden tot ontevredenheid onder de bevolking, is de verleiding groot om het gat te vullen door bij te lenen. Deze nieuwe leningen moeten echter ook weer afgelost worden en genereren bovendien rente die stijgt naarmate meer geleend wordt. De overheid komt dan in een vicieuze cirkel terecht, die eindigt met een situatie waarin zij niet langer aan de aflossings- en renteverplichtingen kan voldoen.

Dieperliggende oorzaken achter het ontstaan van de hoge staatsschuld zijn meestal:

- Plotseling tegenvallende belastinginkomsten en/of stijgende sociale lasten door een verslechterende economische situatie;
- Regeringsmaatregelen die de economie of financiële markten schaden;
- Inefficiënte budgetpolitiek, inefficiënte aanwending van de geleende gelden, corruptie;
- Moral hazard (Moreel wangedrag) omdat een lenende machthebber goede sier met het geld kan maken maar de verplichtingen naar zijn opvolgers kan schuiven;
- Te veel moeten lenen door andere oorzaken, bijvoorbeeld rampen of oorlogen. Bovendien kan men na een verloren oorlog ook herstelbetalingen opgelegd krijgen, waardoor de staatsschuld nog groter wordt.

Politieke oorzaken

Een politiek staatsbankroet is in veel gevallen niets anders dan een weigering van de regering om aan haar verplichtingen te voldoen, ongeacht of zij er wel of niet economisch toe in staat is. Dit is overigens strijdig met de principes van (internationaal) recht, die stellen dat een staat rechtspersoonlijkheid heeft en als zodanig drager van rechten en verplichtingen kan zijn. Een regeringswisseling wijzigt niet de rechtspersoonlijkheid, een staat wordt hierdoor dus niet ontdaan van door eerdere regeringen aangegane verplichtingen. Desondanks is het een aantal keer voorgekomen dat een regering de nationale schuld (van voorgangersstaten) weigerde af te lossen, omdat de nieuwe regering de legitimiteit van deze staten niet erkende.

Een andere politieke oorzaak achter een staatsbankroet heeft niet zozeer te maken met een weigering van de regering, maar met de ontbinding van de staat zelf.

Voortekenen

Vaak kondigt een staatsbankroet zich al van tevoren aan middels voortekenen.

Op een staat kan men om te beginnen, net als op individuen en bedrijven, bepaalde economische kengetallen en begrippen toepassen. Zo kan men naar het netto vermogen van de staat kijken, de

staatsschuld als percentage van het BNP, de lasten versus de baten en een aantal andere zaken. Ook politieke stabiliteit, corruptie en andere niet (primair) economische indicatoren kunnen een beeld geven van de kans op een staatsbankroet. Deze indicatoren laten vaak al voor een staatsbankroet een verslechterend beeld zien.

De meeste overheden hebben een kredietrating bij kredietbeoordelaars als Moody's, Standard & Poor's en Fitch. Deze rating probeert een indicatie te geven van de kans op het niet voldoen aan verplichtingen, waarbij de kredietbeoordelaars bovengenoemde factoren zo goed mogelijk proberen mee te wegen. Aan een staatsbankroet gaat in veel gevallen een (scherpe) verlaging van de rating van het land vooraf.

Een andere indicator is de rente op staatsleningen. Wanneer het risico stijgt moet een overheid meer rente bieden om investeerders toch nog over de streep te trekken. Een sterk stijgende rente op staatsleningen is dan ook een belangrijke voorspellende indicator.

Verloop en gevolg

Een staat is soeverein en kan dus in principe niet gedwongen worden een procedure te doorlopen, laat staan geliquideerd worden. Onder nationale rechtsstelsels kan men dus niet een staat failliet laten verklaren en onder internationaal publiekrecht bestaat een dergelijke procedure dan ook niet. Toch zal een staatsbankroet niet zonder gevolgen blijven voor een staat, de bevolking en uiteraard de crediteuren.

De crediteuren zijn uiteraard het eerst en meest direct getroffen. Ze lijden een geheel of gedeeltelijk verlies op hun investering, of moeten langer op hun geld wachten. Weliswaar proberen veel staten met hun crediteuren te onderhandelen, maar zullen de crediteuren uiteindelijk in de meeste gevallen toch een groot deel van hun vordering moeten afschrijven. Het resultaat van dergelijke onderhandelingen is meestal een saneringsplan, waarin ten nadele van de crediteuren van de oorspronkelijke voorwaarden wordt afgeweken. Zo wordt de terugbetaling bijvoorbeeld over een (langere) tijdsperiode uitgesmeerd, moeten crediteuren een deel van de lening afschrijven, of wil de staat nog een extra lening om de directe nood te lenigen. Soms wordt door de staat onderscheid gemaakt tussen soorten crediteuren (lange of korte leningen, natuurlijk persoon of rechtspersoon, privaat of publiek, binnenlands of buitenlands). De partijen met de minste onderhandelingsmacht (meestal zijn dit kleine spaarders) dragen hierdoor vaak de zwaarste verliezen.

De reputatie van de staat die zijn verplichtingen niet nakomt krijgt een stevige deuk. Uiteraard zal niemand meer geld aan de betreffende staat willen lenen, dus zal deze zijn beleid volledig uit belastinginkomsten moeten financieren. Hoewel de schuldenlast meteen wegvalt, zal een staat meestal niet aan bezuinigingen en lastenverzwaringen kunnen ontkomen, omdat de staatsschuld vaak uit een dieperliggende oorzaak voortkomt en omdat het staatsbankroet zelf de economie (nog verder) schaadt. Deze lastenverzwaringen kunnen op hun beurt de economische situatie weer verergeren waar de regering minder daadkrachtig op kan reageren, omdat er immers niet meer geleend kan worden. Staten proberen vaak saneringsplannen met crediteuren te onderhandelen, omdat ze beseffen dat ze anders in de toekomst in het geheel van niemand meer geld kunnen lenen.

Een staatsbankroet grijpt diep in in de nationale economie, en dus de levens van de bevolking, op de volgende manier:

- Directe verliezen voor kleine spaarders (zie hierboven)
- Bezuinigingen bij de overheid, leidend tot ontslagen, salarisverlagingen, versoering van arbeidsvoorwaarden, lagere uitkeringen en subsidies

- Negatieve gevolgen voor opgebouwde en uitgekeerde pensioenen;
- Een bancaire crisis omdat banken staatsleningen afschrijven
- Een economische crisis omdat de nationale markt instort, en investeerders en buitenlandse handelspartijen het land vermijden
- Een valutacrisis omdat men niet meer wil handelen of investeren de nationale munt. Investeerders trekken hun geld terug of laten het 'vluchten' in buitenlandse valuta. Soms wordt teruggevallen op ruilhandel
- Werkloosheidsstijging, ook in de private sector, door de crisis en bezuinigingsmaatregelen;
- Lastenverzwaringen zoals hogere belastingen, waaronder ook het schrappen of verminderen van aftrekposten en vrijstellingen.

Uiteindelijk kan dit leiden tot een sociale crisis: rellen, [burgeroorlog](#), politieke instabiliteit, opkomst van extremisme, en wellicht in een later stadium internationale agressie. Bovendien kan er een domino-effect optreden wanneer de directe of indirecte gevolgen van het staatsbankroet andere landen treffen.

Maatregelen

Een staat kan met verschillende instrumenten een staatsbankroet voorkomen of de economische gevolgen ervan temperen.

- Verhoging van de inkomsten, bijvoorbeeld door
 - Belastingverhogingen;
 - Verkoop van staatsbezit, privatisering;
 - Versobering van belastingaftrekposten en -vrijstellingen, feitelijk eveneens (verkapte) belastingverhogingen;
- Verlaging van uitgaven, bijvoorbeeld door
 - Het afgelasten van geplande nationalisaties;
 - Het afgelasten van projecten;
 - Het bezuinigen op de lopende uitgaven, bijvoorbeeld verlaging van uitkeringen en subsidies.
- Het heronderhandelen van de staatsschulden, bijvoorbeeld het bedingen van:
 - Een moratorium op rente- of aflossingsbetalingen;
 - Een langere looptijd;
 - Een lagere rente;
 - Kortingen ('haircuts') op de aflossingen.
- Monetarisering van staatsverplichtingen;
- Devaluatie van de nationale munt;
- De burgers verplichten in de nationale munt te handelen;
- In de 19e en het begin van de 20e eeuw was het gebruikelijk dat insolvente staten een aflossingscomité toegewezen kregen, dat erop toezag dat de staatsschuld afgelost werd en het staatsbudget controleerde. Naar huidige inzichten is dat een inbreuk op de soevereiniteit;
- Economische of zelfs militaire agressie jegens buurstaten teneinde de bevolking van de crisis af te leiden en anderzijds deze staten economisch dienstbaar te maken. Zo wordt de crisis op andere staten afgewenteld, maar dit zal uiteraard politieke gevolgen hebben.

Bron: nl.wikipedia.org/wiki/Staatsbankroet